university of groningen

Vooruitzichten voor economie, arbeidsmarkt en onderwijs: voorspellen en koffiedik kijken

Presentatie voor Noorderlink
Springerzaal, MartiniPlaza, Groningen, 10 maart 2020.

Jouke van Dijk

Hoogleraar Regionale Arbeidsmarktanalyse, Rijksuniversiteit Groningen, Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen; Voorzitter Vakgroep Economische Geografie

Directeur Waddenacademie & Voorzitter SER Noord-Nederland

Email:jouke.van.dijk@rug.nl Website: www.joukevandijk.nl

1

Waar gaan we het over hebben?

- Trends op de arbeidsmarkt
- Hoe staan economie en arbeidsmarkt er nu voor?
- Demografische ontwikkelingen
- Economische herstructurering, robotisering en automatisering
- De arbeidsmarkt van Noord-Nederland
- Aansluiting Onderwijs en Arbeidsmarkt
- Hoe krijg ik voldoende personeel?
- Wie moet wat doen?

2

Uitdagingen HRM-beleid en arbeidsmarktbeleid:

1. Vervullen vacatures

2. Zo veel mogelijk mensen aan de slag

→ Is dit een tegenstelling?

3

De centrale vragen voor de participatiesamenleving:

1. Hoe zorgen we er echt voor dat iedereen zijn of haar talenten kan benutten? Welke concrete maatregelen zijn het meest effectief?

2. Welke concrete mogelijkheden hebben werkgevers om de grote groep mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt een passende plek te geven binnen de organisatie en op welke manier kan dat het beste bereikt worden?

4

Trends op de arbeidsmarkt

1. Economische crisis, groei stagnatie → krapte op de arbeidsmarkt
2. Krimp/vergrijzing: beroepsbevolking neemt af, tenzij doorwerken na 65
3. Verschillen tussen landsdelen nemen af, binnen landsdelen toe
4. Economische herstructurering naar meer diensten gaat door
5. Kennisintensivering, ICT-revolutie, opleidingsniveau stijgt: maar ook 250.000 analfabeten en 1,5 miljoen laaggeletterden
6. Banen op MBO-2/3 niveau verdwijnen door robotisering en automatisering en die banen komen niet weer terug, maar wel andere!!
7. Grotere mobiliteit, lossere relatie woon-werk locatie, zelfrijdende auto?
8. Veranderende arbeidsverhoudingen (flexibiliteit, ZZP, leven lang leren)
9. Veranderende competentie-eisen → 21st century skills
10. Decentralisatie van (arbeidsmarkt)beleid door rijk naar gemeenten

5

John Maynard Keynes prediction in 1930:

In the summer of 1930, at the start of the Great Depression, John Maynard Keynes gave a speech in Madrid entitled «Economic Possibilities for our Grandchildren». He stated that, over time, humankind was solving its economic problems thanks to the process of capital accumulation.

He predicted that the standard of living in progressive countries would, in one hundred years, be between four and eight times higher than it was in 1930, and that the standard working week would be fifteen hours. An important societal problem foreseen in Keynes' prediction would be how to spend leisure time (Keynes, 1963).

6

university of groningen

Voorspellen is moeilijk!

7

university of groningen

Box I.1 Een schematisch model van de arbeidsmarkt

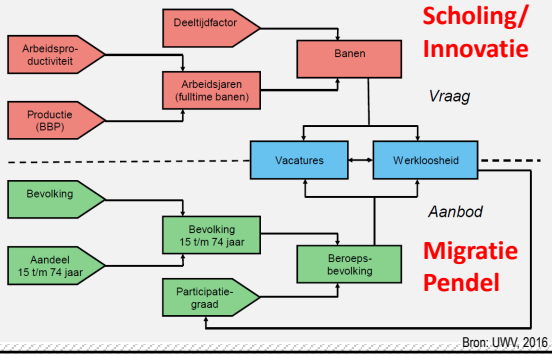

Bron: UWV, 2016

8

university of groningen

Ontwikkeling werkloosheid januari 2008 - 2019

Figuur 2.1 Lopende WW-uitkeringen en werkloze beroepsbevolking
Aantal per maand, in duizendtallen

De werkloze beroepsbevolking is door het CBS gecorrigeerd voor seizoensinvloeden. Het aantal WW-uitkeringen wordt niet gecorrigeerd.

Bron: UWV en CBS

Bron: UWV, 2019

9

university of groningen

September 2014:

Minister sluit baanloze toekomst niet uit

DvhN, 30-9-2014

DEN HAAG Minister Lodewijk Asscher van Sociale Zaken sluit niet uit dat er in de toekomst voor veel mensen geen betaald werk meer is.

Door technologische ontwikkelingen kan de meeste arbeid straks wellicht door robots of machines worden verricht. De overheid moet er dan voor zorgen dat er voor die mensen wel een inkomen is, zodat ze kunnen blijven profiteren van de welvaartsgroei.

Asscher zei dat gisteren tijdens een congres in Den Haag. Hij onderstreepte dat het kabinet het niet zo ver wil laten komen. Het zet in op bijvoorbeeld onderwijs, opleiding, verlaging van de lasten op arbeid en een betere begeleiding van werklozen om te verhinderen dat steeds meer werkgelegenheid verloren gaat.

Volgens de minister is de angst dat veel werkgelegenheid verdwijnt door technologische ontwikkelingen niet nieuw. Hij citeerde de Britse econoom Keynes, die dat al in 1930 voorspelde.

Asscher wees erop dat technologische veranderingen steeds sneller gaan. Een situatie waarin robots het werk van mensen overnemen is al lerminst denkbeeldig. De minister noemde ontwikkelingen die nu al gaande zijn, zoals zelfrijdende auto's en volautomatische melkrobots. „Robots worden in hoog tempo toegankelijker, betrouwbaarder en goedkoper. Ze zijn goedkoop, snel, nooit ziek, werken 24 uur per dag."

Anderzijds kan Nederland ook profiteren van technologische vooruitgang. Die kan zorgen voor meer welvaart, welligheid en een hogere levensverwachting, benadrukte de minister. Een schaduwrijde van robotisering is volgens Asscher wel dat het evenwicht tussen arbeid en kapitaal verloren gaat. De rijkdom komt vooral terecht bij de kapitaalbezitters en de hoogopgeleiden. Werknemers met lagere inkomens zijn de dupe.

Asscher zei niet wat de overheid precies moet doen om mensen een inkomen te verschaffen als er in de toekomst onverhoopt geen werk meer voor hen is. Er moeten dan „nieuwe instrumenten" komen, maar welke liet hij in het midden. Ook moet dan het belastingstelsel op de helling, omdat er bijvoorbeeld minder loonbelasting binnenkomt.

Voorzitter Reinier Castelein van vakbond De Unie noemt de uitspraken van Asscher heftig. „De inkt van de miljoenennota is nog niet droog, waarin de regering zegt honderdduizend banen te willen scheppen en dan nu deze opmerking." Als Asscher meent deze trend waar te nemen, moet hij ook met een plan komen voor de middenklasse die dan de dupe is, vindt Castelein. „Want dat is de groep die het werk kwijtraakt."

10

universi groninge

Kop in Dagblad van het Noorden, 17 maart 2016

GRONINGEN

donderdag 17 maart 2016

IN BEELD
Max Verstappen begint aan tweede seizoen in Formule 1

VERNIEUWING
Winkelstad is niet dood

DAGBLAD VAN HET NOORDEN

Zorgwerkers blijvend kansloos

'In zorg alleen nog maar vraag naar mensen met een hbo-opleiding'

11

university of groningen

Rapport Zorgplein Noord uit 2016: tot 2019 overschotten op de arbeidsmarkt, vooral MBO. Uitzondering: HBO Verpleegkunde

NEE DUS!!

Figuur 7 Verwacht arbeidsmarktoverschot of –tekort naar kwalificatie in Noord-Nederland 2015-2019, bron: Etil, 2015 bewerking ZorgpleinNoord.

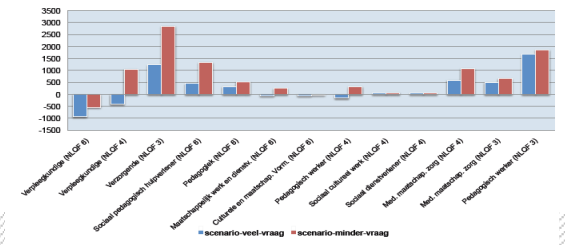

12

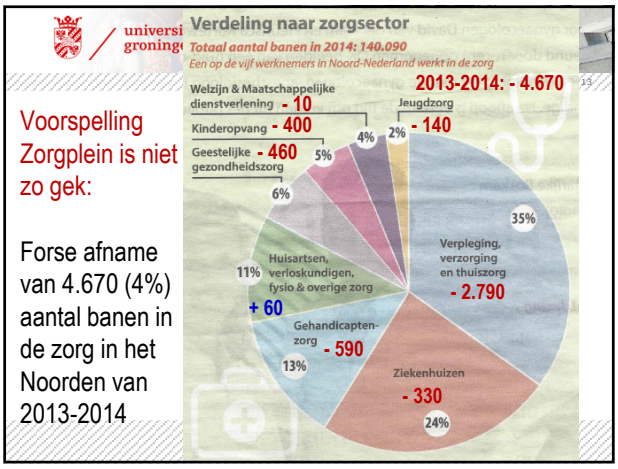

13

14

15

16

17

18

university of groningen

Ook in Groningen wordt de arbeidsmarkt krapper!

Afbeelding 1.1 Spanningsindicator arbeidsmarkt
35 arbeidsmarktregio's (landkaart) en Groningen naar beroepsklassen (tabel), 2e kwartaal 2019

Groningen Beroepsklasse	Typering
ICT	krap
Technisch	krap
Commercieel	krap
Economisch en administratief	krap
Transport en logistiek	gemiddeld
Zorg en welzijn	gemiddeld
Dienstverlenend	gemiddeld
Managers	gemiddeld
Openbaar bestuur	gemiddeld
Pedagogisch	gemiddeld
Creatief en taalkundig	ruim
Totaal	**gemiddeld**

Bron: UWV, Spanningsindicator

19

university of groningen

Wat moeten en kunnen we er aan toen?

En hoe dan en door wie?

20

DAGBLAD VAN HET NOORDEN

DEFENSIE Schadevergoeding voor voormalig oorlogsfotograaf Rinze Klein

SPORTGALA Schaatser Kjeld Nuis Sportman van het Jaar

Banenexplosie in Groningen

Het gaat vooral uitstekend in de stad Groningen.
Van 2014-2018 banen-groei, vooral in de:
- Commerciële dienst-verlening (ICT)
- Gezondsheidszorg en
- Handel/Horeca

Bron: DvhN 20 december 2018

21

university of groningen

Banengroei 2006-2018 Groningen volgt NL gemiddelde

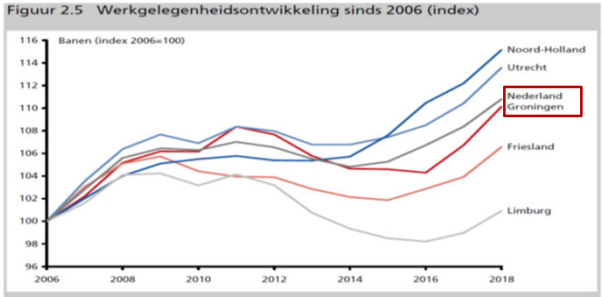

22

university of groningen

Banengroei 2006-2018 in Groningen vooral in de diensten

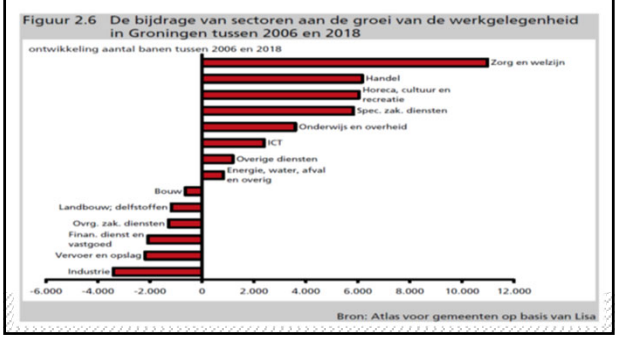

23

VRIJDAG 30 MAART 2018, 15:04

'Stoppen gaswinning kost mogelijk duizenden banen'

Gaat het stoppen met de gaswinning 20.000 banen kosten?

Het besluit van minister Wiebes om de gaswinning op termijn helemaal te stoppen, heeft grote gevolgen voor de werkgelegenheid. Mogelijk gaan er daardoor duizenden banen verloren.

De gevolgen zijn veel groter dan gedacht, zegt Lambert Zwiers van werkgeversorganisatie VNO-NCW Noord tegen RTV Drenthe.

24

WOENSDAG 10 OKTOBER 2018, 06:00

RTV Noord checkt: Verliest Groningen 20.000 banen als de gaskraan dicht is?

Valt erg mee, want aardgaswinning zelf vergt weinig arbeid en distributie blijft. Andere energie maken vergt meer arbeid.

Twintigduizend banen weg? Zesduizend? Of tienduizend? Allemaal getallen die rondgaan wanneer het over de gevolgen van het dichtdraaien van de gaskraan gaat.

25

university of groningen

PBL: Energie transitie zorgt voor (nog meer) krapte op de arbeidsmarkt, ook in Groningen!

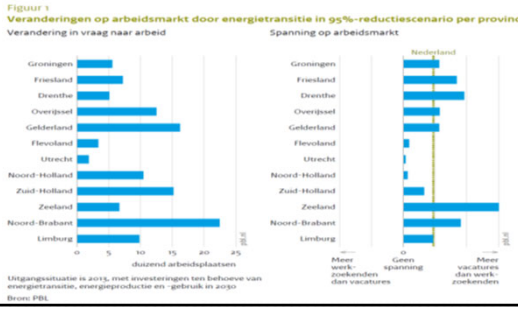

26

university of groningen

Demografische trends

27

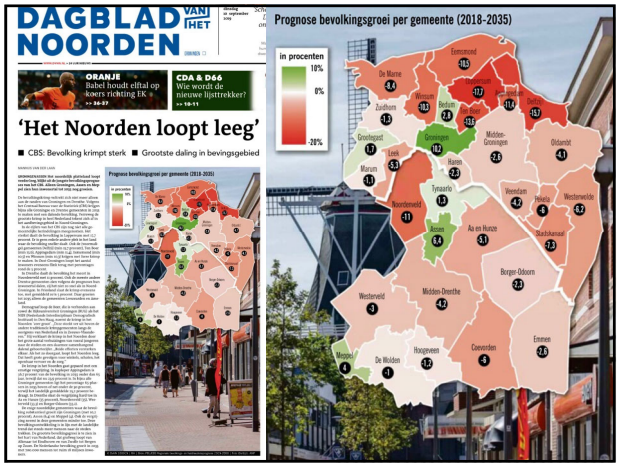

28

university of groningen

Bedreigd Bestaan (1959)

30 november 1959 eerste exemplaar uitgereikt aan Commisaris van de Koningin W.A. Offerhaus.

29

university of groningen

Van 2018 - 2035: groei in de stedelijke gebieden

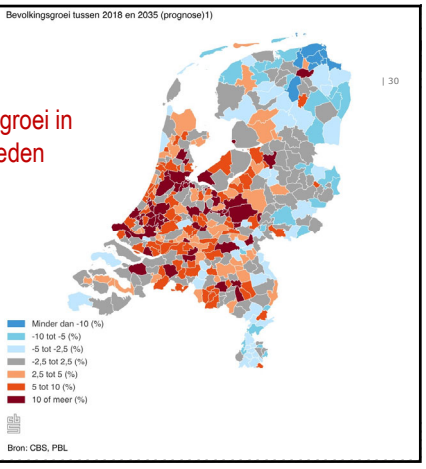

30

university of groningen

Prognoses zijn erg onzeker:

Ondergrens: veel krimp | Prognose: enige krimp | Bovengrens: weinig krimp

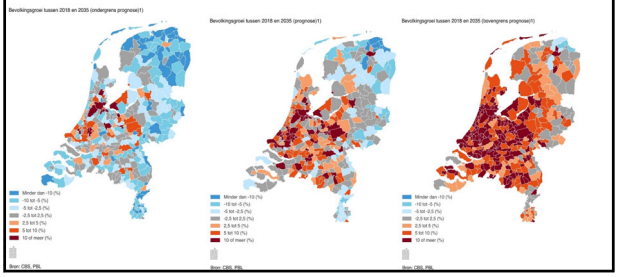

31

university of groningen

Vergrijzing (% 65+) neemt verder toe van 2018–2035

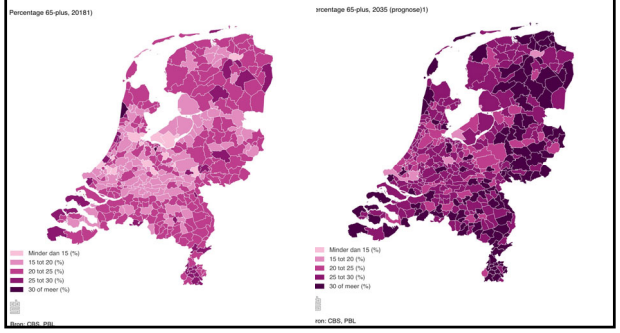

32

university of groningen

Bevolkingsgroei vanaf 1990: grote verschillen binnen provincie: Stad wint, Westerkwartier volgt redelijk, rest krimpt

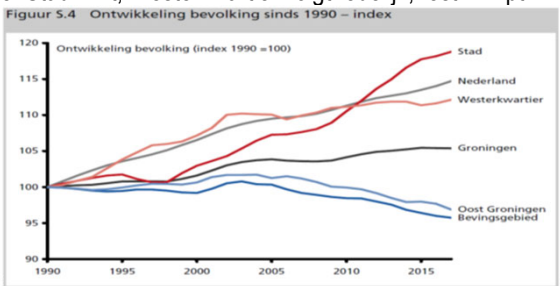

33

DAGBLAD VAN NOORDEN woensdag 26 februari 2020

GRO

Bevolkingsgroei, maar niet in het Noorden

MANNUS VAN DER LAAN

GRONINGEN Nederland groeide vorig jaar met 130.000 inwoners. Maar in de drie noordelijke provincies is van bevolkingsgroei geen sprake. Dat blijkt uit de nieuwste cijfers van het CBS.

De bovengemiddelde bevolkingsgroei in Nederland was vorig jaar voor een flink deel toe te schrijven aan de komst van migranten. Niet alleen asielzoekers en hun naasten de familieleden, maar vooral kennismerkers en andere buitenlandse werknemers van wie de helft uit Europa komt. Die trokken volgens Jan Latten, hijzonder hoogleraar sociale demografie, vooral naar Noord- en Zuid-Holland, Noord-Brabant, Gelderland en Utrecht.

De overige provincies trokken veel minder nieuwkomers uit het buitenland. Latten maakt in dat kader een onderscheid tussen Randstad en 'randland'. Demograaf Joop de Beer van de Rijksuniversiteit Groningen en het NIDI (Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut) in Den Haag, vindt dat onderscheid een beetje 'simplistisch geformuleerd'.

Volgens hem is de term Randstad aan erosie onderhevig. nu ook Noord-Brabant en Gelderland sterk groeien. Tegelijk is randland een containerbegrip waarin provincies die veel van elkaar verschillen op een hoop worden gegooid. „Zo is Groningen qua bevolkingsdynamiek totaal niet te vergelijken met Drenthe en Friesland."

De Beer wijst erop dat ook Groningen verhoudingsgewijs erg veel buitenlandse migranten heeft getrokken. Dat zullen volgens hem vooral buitenlandse studenten zijn. „Groningen is veel internationaler dan Drenthe en Friesland, waar amper mensen uit het buitenland heen gaan. Daar trekken relatief wel redelijk veel ouderen uit andere Nederlandse provincies naartoe."

Latten voorspelt dat de te verwachten bevolkingsgroei met 1 miljoen inwoners tot 2030 vooral te merken is in de Randstad en aangrenzende provincies tot Zwolle aan toe. 'Innerlijk vergroen en verarmen dorpen in het randland zienderogen. Er zijn geen indicaties dat deze trend zal afzwakken, integendeel', schrijft Latten.

De Beer ziet juist mogelijkheden voor het Noorden. Kansrijke jongeren zullen hun emploot in de grote steden zoeken, maar voor gepensioneerden wordt het Noorden juist aantrekkelijker. „Als zij hun dure huizen in de Randstad verkopen, kunnen ze voor een aantrekkelijke prijs op een rustige plek iets veel groters kopen. Het wordt pas problematisch als ze veel zorg nodig hebben."

Of dat de krimp in het Noorden zal weten te stoppen valt te bezien. Feit is dat in het afgelopen jaar de krimp in veel buitengebieden is afgevlakt. Dat heeft volgens De Beer ook te maken met het oplopende tekort aan huizen in Nederland.

'Groningen is veel internationaler dan Drenthe en Friesland'

Bevolkingsgroei 2019 per provincie

'Veel jongeren blijven graag in Groningen'

JOHAN DE VEER

GRONINGEN Veel jongeren willen in Groningen blijven, maar hebben dan wel goedkope woningen, stage- en werkplekken en een goede verbinding naar de stad nodig.

Dat schrijft directeur Siem Jansen van het Nationaal Programma Groningen (NPG) in een brief aan het bestuur van het NPG-fonds, waarin 1,15 miljard euro zit. Jansen geeft na zes weken een tussenstand van Toukomst, het project dat zich richt op mooie plannen voor Groningen. Grote, vernieuwende en creatieve ideeën die Groningen vooruit helpen.

Online, via video's, op scholen, tijdens bijeenkomsten wordt die ene vraag gesteld: „Wat is jouw idee voor de toekomst van Groningen?" De website www.toukomst.nl werd de afgelopen zes weken 70.000 keer bezocht. Er kwamen 235 ideeën binnen. In grote lijnen gaan ze over alles wat mensen ervaren en wat ze in de samenleving willen verbeteren.

Jansen is blij met de reacties van jongeren. „In gesprekken met jonge Groningers merken we dat zij, zeker als ze verder weg van de stad Groningen wonen, graag meer aandacht willen voor wonen, werken en voorzieningen die voor hen belangrijk zijn." Volgens Jansen valt ook op dat veel inwoners het open landschap zo waarderen. Wel hebben ze zorg of dat landschap wel open blijft. Groningers kunnen ideeën nog insturen tot woensdag 18 maart.

Daarna gaat Westerwerpbureau voor stedenbouw en landschapsarchitectuur, met de indieners aan de slag. Ze bundelen ideeën tot grote projecten. Aan Groningers wordt gevraagd de projecten die afkomstig zijn uit de hele provincie te beoordelen. Moeten ze wel of niet worden uitgevoerd en waarom?

In maart kunnen inwoners zich na zowel een online- als offline-oproep aanmelden voor het Toukomstpanel. In totaal gaat het om een panel van 20 tot 25 personen die na loting van de notaris worden gekozen, maar wel een afspiegeling moeten zijn van de inwoners van Groningen.

Man en vrouw, jong en oud en afkomstig uit de hele provincie. Het grotschap wordt aangevuld met mensen die de provincie vanuit hun werk goed kennen.

university of groningen

Migratie patronen van/naar de stad Groningen

Binnenlandse verhuizingen van en naar de gemeente Groningen, 2013-2016

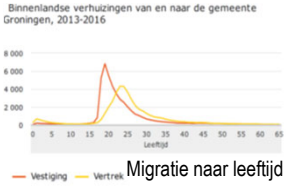

Migratie naar leeftijd

Netto migratie van en naar gemeente Groningen, 2013-2016

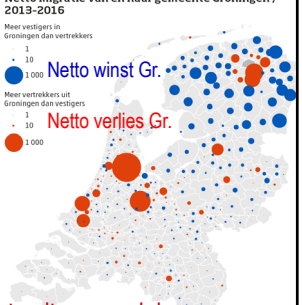

Ruimtelijke uitsortering via het roltrap model: jongeren gaan naar de stad voor hoger onderwijs
Braindrain is vooral binnen het Noorden en naar Randstad

35

university of groningen

Groningen strijdt tegen lonkende Randstad

RICHOLD BRANDSMA

GRONINGEN De strijd om de student barst nu al los. Groningen zet alle zeilen bij om studenten voor de stad te behouden als ze klaar zijn met hun studie.

Volgens weekblad *Elsevier* is Groningen de leukste studentenstad van Nederland. Van de duizenden KEI-lopers die maandag arriveerden, verdwijnt desondanks het merendeel over een paar jaar richting Randstad. Op zoek naar het werk dat ze in Groningen of de directe omgeving niet kunnen vinden. „Groningen is een geweldige stad, maar zou 200 kilometer naar beneden moeten liggen. De stad ligt overal te ver vandaan", zegt laatstejaarsstudent verpleegkunde Laura in een gesprek met deze krant. „Als de locatie beter was geweest, was ik hier blijven wonen."

Naar de mening van wethouder Joost van Keulen (VVD, economische zaken) kiezen veel afgestudeerden te snel voor een vertrek. „Het is een illusie te denken dat we in Groningen alle afgestudeerden een baan kunnen bieden. Dus dat er mensen vertrekken, is te begrijpen. Maar we willen wel dat mensen de keuze weloverwogen maken."

'Weggaan uit de Stad moet een weloverwogen keuze zijn'

De wethouder vindt dat studenten zich meer zouden moeten verdiepen in de stad waar ze hun studententijd doorbrengen. Hij begrijpt niet dat een student tegen de kranst zegt dat er weinig cultuur, voorzieningen zijn. „Groningen heeft behoorlijk veel te bieden."

Van Keulen wil studenten helpen hun kennis over de stad te vergroten. Daarvoor heeft de wethouder een verbond gesloten met de Rijksuniversiteit Groningen, Hanzehogeschool, studentenverenigingen en bedrijfsleven. „We organiseren bijdrijfsbezoeken en netwerkbijeenkomsten, maar merken dat het een uitdaging is hiervoor studenten te interesseren."

pagina 26

36

GRONINGEN

26 donderdag 17 augustus 2017

ACHTERGROND

Wie zet de roltrap naar de Randstad stil?

Duizenden studenten stromen deze weken Groningen binnen. Wanneer de stad die erop zit, verlaat het gros de stad weer net zo snel. Waarom?

'Iedereen wil naar Amsterdam, dat is voor velen echt een soort Mekka'

Wethouder wil onderzoek naar motieven vertrekkende studenten

37

university of groningen

Is er echt sprake van Braindrain?

- Hoeveel % van de in de drie Noordelijke provincies geboren WO studenten gaan aan de RUG studeren?
- Hoeveel % van de RUG studenten komt van buiten de drie Noordelijke provincies?
- Hoeveel % van de afgestudeerden aan de RUG woont 2 jaar na het afstuderen nog in het Noorden?
- En na 6 jaar?

38

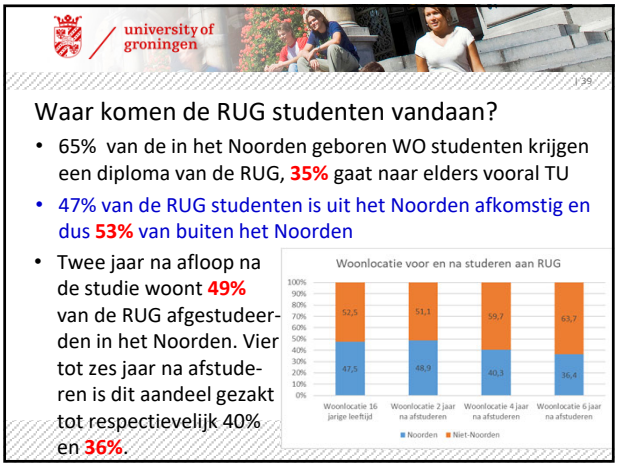
university of groningen

Waar komen de RUG studenten vandaan?

- 65% van de in het Noorden geboren WO studenten krijgen een diploma van de RUG, **35%** gaat naar elders vooral TU
- 47% van de RUG studenten is uit het Noorden afkomstig en dus **53%** van buiten het Noorden
- Twee jaar na afloop na de studie woont **49%** van de RUG afgestudeerden in het Noorden. Vier tot zes jaar na afstuderen is dit aandeel gezakt tot respectievelijk 40% en **36%**.

39

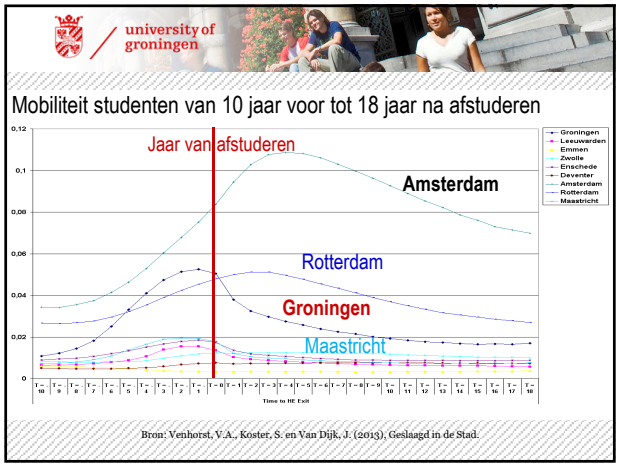
university of groningen

Mobiliteit studenten van 10 jaar voor tot 18 jaar na afstuderen

Bron: Venhorst, V.A., Koster, S. en Van Dijk, J. (2013), Geslaagd in de Stad.

40

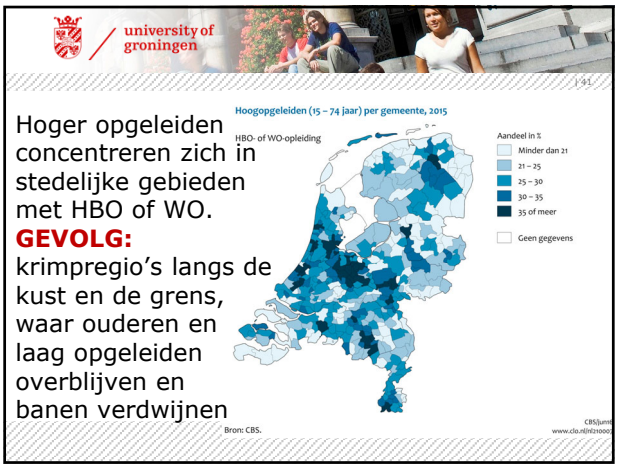
university of groningen

Hoger opgeleiden concentreren zich in stedelijke gebieden met HBO of WO.

GEVOLG:

krimpregio's langs de kust en de grens, waar ouderen en laag opgeleiden overblijven en banen verdwijnen

Bron: CBS.

41

GRONINGEN

22 zaterdag 25 mei 2019

'Ik mis het bos nu ik in de stad woon'

'Ik vind de rust hier wel fijn'

Hoogleraar: Jongeren trekken weg, maar keren ook terug

'Familie, vrienden en het sociale leven zijn motieven om te blijven'

42

DAGBLAD NOORDEN

MENINGEN 15

OPINIE

Stop met doemdenken over de krimp in Groningen

Er is geen reden tot doemdenken over de krimp in Noord-Groningen. De regio kan een pareltje zijn in het overvolle dichtbevolkte Nederland.

43

university of groningen

Grote forensen stromen over steeds langere afstanden van vooral hoger opgeleiden:
ZZP-ers + het Nieuwe Werken:
geen vaste werklocatie cruciaal:
+ Mooi Wonen
+ Broadband ICT
+ Zelfrijdende auto?

Lager opgeleiden zijn veel minder mobiel

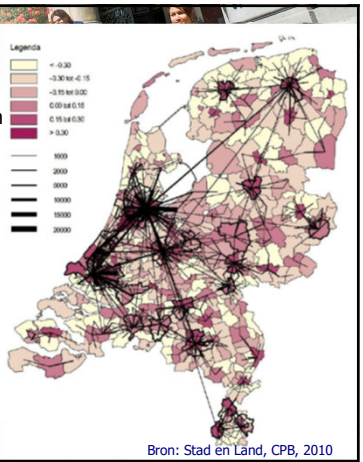

Bron: Stad en Land, CPB, 2010

44

university of groningen

Forse pendelstromen van, naar en binnen de provincie, vooral naar de stad

Afbeelding 3.3 Werknemers naar woon- en werkregio, binnenlandse pendel
Groningen, december 2017

Bron: CBS, StatLine, Banen van werknemers naar woon- en werkregio (2019)

45

university of groningen

Waar wonen de mensen die in de stad Groningen werken?

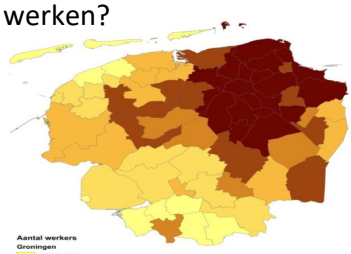

46

4 maandag 27 maart 2017
DAGBLAD VAN HET NOORDEN

Zelfrijdende auto's nu snel de weg op

EDWIN VAN DER AA

DEN HAAG In Brabant komt een 70-kilometer lang testtraject op gewone wegen voor zelfrijdende auto's. Onder meer de A58 is deel van het traject.

'Mensen willen zo makkelijk mogelijk van A naar B'

Ook vrachtwagens die via wifi in colonne rijden en verkeerslichten die communiceren met aankomend verkeer worden er getest. Bedrijven krijgen zo de mogelijkheid om op openbare rijks-, provinciale en lokale wegen – van Helmond via Eindhoven tot Tilburg – de mogelijkheid om nieuwe technieken in het dagelijks verkeer uit te proberen. Op termijn kan het testtraject ook uitgebreid worden naar Breda en Den Bosch.

Zelfrijdende voertuigen komen er in rap tempo aan, maar het 'vervoer van de toekomst' moet nog flink worden getest. Verkeersminister Melanie Schultz ziet grote kansen voor ons land, maar ook obstakels: ouderwetse regeltjes zitten de nieuwste ontwikkelingen in de weg.

Zo staat in het verdrag van Wenen uit de jaren 60 nog de befaamde zin dat de bestuurder 'te allen tijde de controle moet houden over zijn voertuig of dier'. Een recent voorbeeld: er moest een ontheffing worden verleend omdat nog in de regels staat dat je bij inparkeren verplicht bent spiegels te gebruiken. Terwijl moderne auto's zichzelf louter met behulp van camera's en infrarood inparkeren.

Om maar te zwijgen van kersverse ontwikkelingen als de vliegende taxi en de hyperloop, een toekomstig transportsysteem door een buis waar Nederland het testcircuit voor wil leveren. Kortom, er komen steeds verniewende vervoersmiddelen bij. Dus wil Schultz, naar Fins idee, dat er één vervoerswet komt die klaar is voor al die innovatieve plannen. „Het onderscheid tussen vrachtvervoer, personenvervoer en openbaar vervoer moet daarin verdwijnen. En geen vastliggende regeltjes over hoe alles moet, maar doelen die we willen bereiken."

Ze vindt het belangrijk om dit idee op te werpen nu politieke partijen gedurende de kabinetsformatie bakkeleien of er extra investeringen voor spoor of asfalt moeten komen. „Terwijl die tweedeling uiteindelijk niet meer interessant is. Mensen willen zo makkelijk mogelijk van A naar B. Ze kopen straks vervoer in en willen met één betaalsysteem soepel overstappen van het ene vervoersmiddel naar het ander. Dus moeten we niet te veel in hokjes denken."

Vorige week werd ook al bekend dat ruim 150 verkeerscentrales in ons land worden gekoppeld. Zo kunnen tunnels, bruggen en sluizen – maar ook de inzet van verkeersmaatregelen – anders en vooral slimmer geregeld worden. Dit scheelt opstoppingen, geld en inzet van arbeidskrachten.

47

DAGBLAD VAN HET NOORDEN

Het is Prinsjesdag en het Rijk stroomt met miljarden in een samenleving die wel een opsteker kan gebruiken. Wat heeft het Noorden nodig?

- Snelle spoorlijn en nieuw spoor
- Groene energie en afbouw gaswinning
- Krimp opvangen en 5G-internet

Niet langer arme periferie, maar florerende achtertuin van Randstad

Het Noorden moet gezamenlijk hard werken aan één brede agenda

Investeren in het spoor:

De Tweede Kamer wil de haalbaarheid onderzoeken van twee spoorlijnen: de Lelylijn en de Nedersaksenlijn.

48

49

50

51

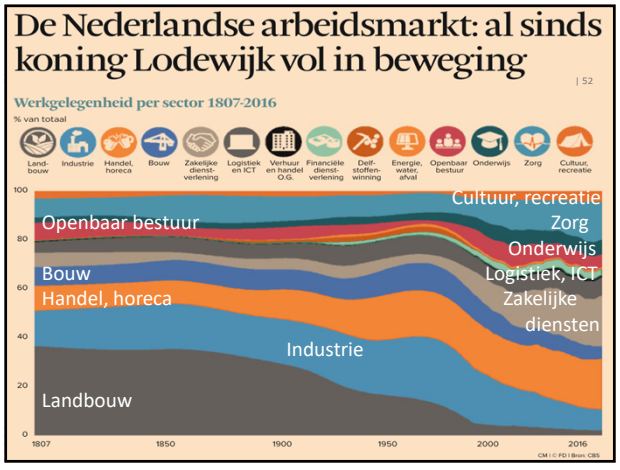

52

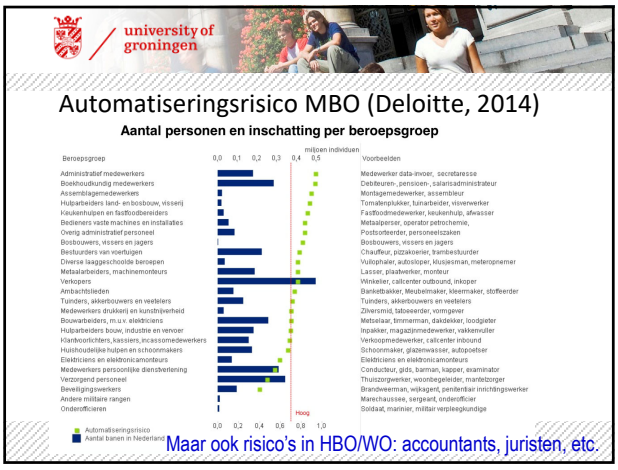

53

54

university of groningen

Nieuws | Cultuur & Leven | deVolkskrant

Economie

Bank of Tokyo-Mitsubishi UF

Foto: REUTERS

Adidas gaat weer sportschoenen laten maken in Duitsland - door robots

Sportmerk Adidas gaat weer sportschoenen maken in eigen land. Bijna een kwart eeuw nadat het Duitse bedrijf de massaproductie van sneakers, hardloopschoenen en voetbalkicksen naar lagelonenlanden als China en Vietnam verhuisde, opent Adidas volgend jaar een zogenoemde 'Speedfactory' in Duitsland, waarbij robots het werk doen. Dit moet kosten en tijd besparen.

'Liefst 120.000 banen extra dankzij robots'

Gisteren, 12:34

AMSTERDAM - Robots en computers een bedreiging voor de werkgelegenheid? Niet volgens de economen van de Rabobank. ICT-investeringen hebben juist een positief effect op de werkgelegenheid onder vooral laag- en hoogopgeleiden, luidt de conclusie van een woensdag gepubliceerd onderzoek. Tot 2020 komen er 120.000 banen bij.

Telegraaf 30 maart 2016

55

24 Profiel Bron: Financieel Dagblad, 21 mei 2016

RADERWERK MATHIJS BOUMAN

De robot komt onze banen stelen, maar dat zijn er wel veel minder dan Oxford-onderzoekers vreesden

Weinig banen bedreigd door robot en computer...

Percentage werknemers met hoog risico op verdringing

...maar laagopgeleiden hebben wel een probleem.

Percentage werknemers met hoog risico op verdringing

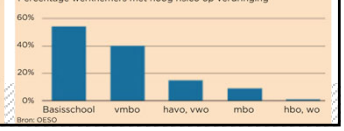

Bron: OESO

56

university of groningen

| 57

Mismatch Onderwijs & Arbeidsmarkt?

Verticale mismatch: het niveau van de opleiding is te hoog of te laag

Horizontale mismatch: het niveau van de opleiding is goed, maar het type niet

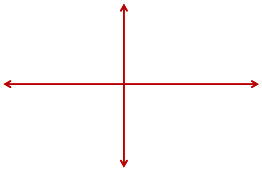

1. Hebben we het over opleiding, kwalificaties of vaardigheden?
2. Hebben we het over de korte termijn (baan als schoolverlater) of over de lange termijn (loopbaan)?

57

Sluiten vraag en aanbod op de arbeidsmarkt nog wel aan? Misschien meer dan we denken

| 58

Bron: Financieel Dagblad AFGELOPEN ZATERDAG 18 mei 2019

Mismatch op arbeidsmarkt?

Werkloosheid (% beroepsbevolking)

WERKLOOSHEID

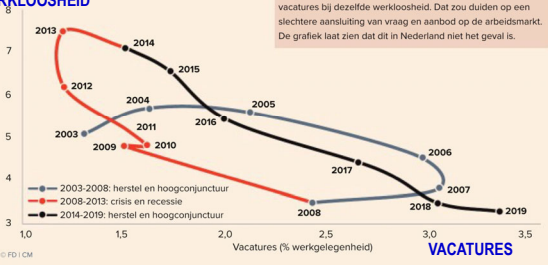

VACATURES

Toelichting

Beweegt de lijn naar rechts en naar boven, dan is er hogere werkloosheid bij dezelfde vacaturegraad of zijn er meer vacatures bij dezelfde werkloosheid. Dat zou duiden op een slechtere aansluiting van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. De grafiek laat zien dat dit in Nederland niet het geval is.

58

university of groningen

| 59

Krijgen schoolverlaters werk in het eigen domein?

Aansluiting huidige functie naar niveau en richting (%)

	Werkzaam in kerndomein	Horizontale mismatch	Verticale mismatch	Dubbele mismatch
MBO-BOL 1	63	21	3	12
MBO-BOL 2	52	17	10	21
MBO-BOL 3	60	10	12	18
MBO-BOL 4	69	11	6	15
MBO-BBL 1	27	18	19	37
MBO-BBL 2	57	11	15	17
MBO-BBL 3	62	5	24	9
MBO-BBL 4	77	5	14	4
HBO	65	11	13	10

Bron: ROA, 2013

1 op de 3 niet! Probleem? Of teken van flexibiliteit / adaptief vermogen?

59

university of groningen

'Vaste baan is niet langer de norm'

JON VAN SCHILT

Flexibilisering van de arbeidsmarkt in Nederland

Top 20 van beroepen met hoog percentage herhalingswerkloosheid (2012)

Beroep	Herhalingswerkloos per jaar* in 2012 ook WW	Aantallen
1 Wegmarkeerder	81%	170
2 Constructieschilder	70%	290
3 Acteur	60%	350
4 Tractorschauffeur	59%	180
5 Stratenmaker	59%	1.130
6 Onderhoudsschilder	58%	3.490
7 Assemblagetechnicus vloertegels	58%	170
8 Agrarisch seizoenarbeid bloemen en planten	56%	330
9 Figurinist industriële montage	56%	500
10 Voeger	55%	260
11 Timmerman (niveau 3&4)	54%	200
12 Metselaar (niveau 3&4)	53%	1.030
13 Vakmedewerker, weg- en waterbouw	53%	160
14 Betonregelaar	52%	120
15 Productiebinder tabletten	52%	150
16 Opperman grond-, weg- en waterbouw	52%	1.720
17 Metselaar	52%	190
18 TIG-lasser (niveau 3&4)	51%	580
19 Hovenier	51%	470
20 Medewerker groenvoorziening	49%	

*Een herhalingswerkloze valt regelmatig terug in de WW, meestal als gevolg van seizoenwerk en afwisselende banen

© SKALO, 170413 | Judith | Bron: UWV, WIN-administratie

EMMEN/GRONINGEN Het aantal mensen in de WW neemt sterk af, maar een vaste baan zit er niet of nauwelijks meer in.

De arbeidsmarkt flexibiliseert in hoog tempo. Mensen die na een langdurig dienstverband werkloos raken, komen op een volledig veranderde arbeidsmarkt terecht, stelt Erik Oosterveld, arbeidsmarktdeskundige Noord-Nederland van het UWV. „Van de werkzoekenden, die vanuit de WW doorstromen naar werk, krijgt nog maar 15 procent een vaste baan. De helft komt met een tijdelijk contract aan het werk en de overige 35 procent met een flexibel contract. Na een jaar heeft slechts 1 op de 20 mensen een vast contract overgehouden aan uitzendwerk."

Uit cijfers van het UWV blijkt dat de werkgelegenheid sterk aantrekt. In het voorjaar neemt de werkloosheid sowieso af, maar volgens Oosterveld is het economisch herstel duidelijk te zien. „In het Noorden hebben vorige maand 4400 mensen vanuit de WW werk gevonden, van wie 1500 via uitzendbureaus, 650 in de bouw en 200 in de landbouw. De bouw trekt al enige tijd aan, maar ook de sector is heel flexibel geworden. Straks, vlak voor de zomervakantie, neemt de werkloosheid weer toe en na de vakantie weer af."

De groei van de werkgelegenheid doet zich in alle sectoren voor, behalve in de zorg. Oosterveld: „In januari, toen we veel tijdelijke contracten afliepen en niet werden verlengd, zagen we vanuit deze sector een enorme instroom in de WW."

Een vaste aanstelling is niet langer de norm, stelt Oosterveld. „Dat was voor de crisis nog wel zo, maar tijdens de recessie hebben werkgevers gezien dat een flexibele schil eigenlijk heel handig is. De ontwikkelingen, vooral op technologisch gebied, gaan zo snel, dat ze met het aantrekken en afstoten van flexwerkers heel snel kunnen schakelen om de ontwikkelingen in de markt zo goed mogelijk te volgen."

Oosterveld voorspelt dat mensen steeds vaker niet meer permanent aan het werk zijn. Ze komen in een cirkel terecht waarin werk en werkloosheid elkaar afwisselen. „Ze werken als er werk is, een beetje te vergelijken met de Amerikaanse arbeidsmarkt. Denk aan de landbouw, wegen waterbouw, onderhoudsschilders en metselaars." Het UWV heeft zelfs een top-20 gemaakt van beroepen, waarvan de beroepenaars het vaakst in en uit de WW stromen.

Met het verdwijnen van de vaste aanstelling worden ook oude gebruiken en gewoontes overboord gezet. „De flexibilisering van de arbeidsmarkt vraagt niet langer om te solliciteren met een brief. Het internet, de sociale media worden steeds belangrijker. Dat vereist een heel andere manier van presenteren. Je moet snel een filmpje van jezelf kunnen maken om in beeld te komen. Bovendien moeten mensen in een flexibele cirkel zich continu bewijzen en blijven ontwikkelen. Ouderen zijn dat niet gewend. Bij de 50-plussers zie we steeds vaker dat ze verder gaan als zelfstandige zonder personeel. Als je je leeftijd niet mee hebt, maar wel een specifieke vaardigheid beheerst, dan ligt het voor de hand om voor jezelf te beginnen."

Is er dan voor niemand meer vast werk? Jawel, zegt Oosterveld. „Voor mensen die onderscheidend zijn in hun vakgebied. Dan denk ik aan technische functies en aan de ICT."

'Nog wel vast werk voor onderscheidende technici en ICT'ers'

60

university of groningen

Steeds meer flexbanen en zzp-ers en daarin wordt minder geïnvesteerd in scholing

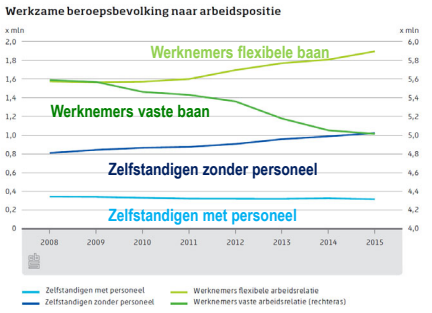

Bron: CBS, Nederland in 2015.

61

university of groningen

Benodigde vaardigheden voor de 21ste eeuw:

Maximaal scholen!
Maar: niet iedereen kan MBO-4 halen

Toenemend belang van algemene vaardigheden die zorgen voor aanpassingsvermogen

Moeten zgn. 'pret' opleidingen als dierverzorging, kapster sportinstructeur worden afgeschaft?

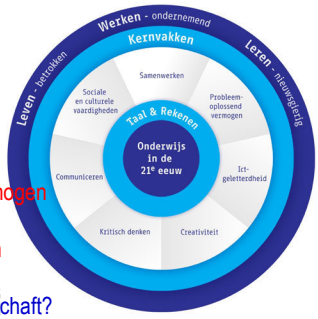

62

university of groningen

Figuur 2.4: Ontwikkeling van beroepen met een hoog, gemiddeld en laag probleemoplossend vermogen
1996-2016

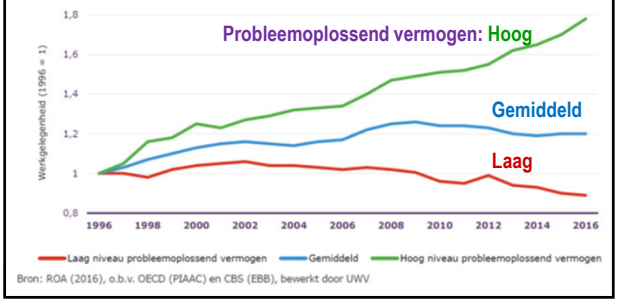

Bron: ROA (2016), o.b.v. OECD (PIAAC) en CBS (EBB), bewerkt door UWV

63

university of groningen

Niet iedereen kan MBO-4 halen!

Meer laaggeletterden

'Nee, oraal innemen is niet via het oor'

Ze haken af en missen informatie van overheid en zorginstellingen

Laag geletterden hebben problemen met lezen en schrijven in de werksituatie, maar ook in het omgaan met instanties voor uitkeringen, subsidies, gezondsheidszorg.

64

university of groningen

Er is nog een flink arbeidspotentieel beschikbaar

Onbenut arbeidspotentieel, 2019 (x 1 000)

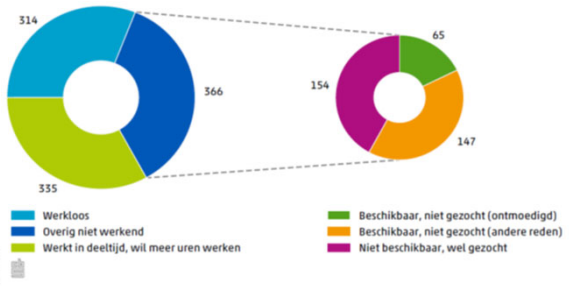

65

university of groningen

Meer uren werken als oplossing?

Groot deel 'onderbenutte deeltijders' werkt in een krapteberoep

Meer en minder willen werken
(gemiddelde 2016-2018)

Bron: maatwerk CBS op basis van EBB, Spanningsindicator UWV

In totaal waren er in de onderzochte periode jaarlijks bijna 450.000 mensen die meer zouden willen werken en ook daadwerkelijk beschikbaar waren. Bijna tweederde van deze groep, een kleine 280.000, werkte in een beroep waarvoor de arbeidsmarkt het afgelopen jaar krap was volgens onze spanningsindicator[3]. Dat lijkt kansen te bieden. Er waren in die jaren gemiddeld 685.000 werkenden die juist minder wilden werken. En hiervan werkt ook twee derde in een krapteberoep.[4]

De helft van de groep die meer wil werken werkte maximaal 20 uur per werk, ruim een kwart zelfs minder dan 12 uur. Van de groep die minder wil werken werkt juist tweederde voltijd.

[1] Moeilijk vervulbare vacatures. Landelijk overzicht van beroepen. UWV, 6 september 2019.
[2] Gebaseerd op de Enquête Beroepsbevolking. Deze groep bestaat uit mensen die deeltijd werken in hun eerste werkkring en binnen zes maanden meer uren willen gaan werken, aangenomen dat hun verdiensten dan ook veranderen. Zij zijn hiervoor direct beschikbaar.
[3] De spanningsindicator deelt het geschatte aantal vacatures in een beroep door het aantal mensen dat op hetzelfde moment korter dan 6 maanden WW ontvangt. Gekeken is naar het gemiddelde over de kwartalen 2018 III en IV en 2019 I en II.
[4] We weten niet hoe urgent deze wens tot minder werken wordt gevoeld en hoeveel uur de ene groep meer en de andere groep minder zou willen werken, dus het is niet zomaar mogelijk om bijvoorbeeld een saldo te berekenen.

66

university of groningen

In krapte beroepen wil men minder uren werken

Top 10 beroepen met de meest krappe arbeidsmarkt: wens tot meer en minder werken
Aandeel op de totale beroepsgroep (2016-2018)

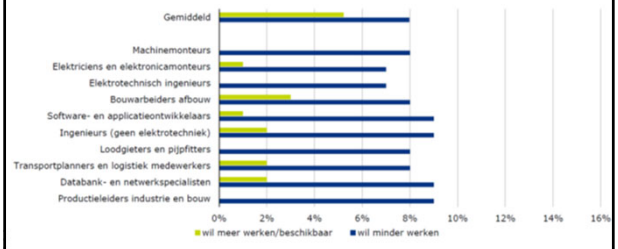

Bron: maatwerk CBS op basis van EBB, bewerking UWV.

67

university of groningen

Maar in zorg en onderwijs zijn er wel kansen

In zorg en onderwijs kan het bespreekbaar maken misschien meer potentieel opleveren

In twee publieke sectoren wordt veel in deeltijd gewerkt en is er ook sprake van grote personeelstekorten: de zorg en het onderwijs. Met name voor deze sectoren zijn er pleidooien om deeltijders te stimuleren langer te werken[10].

Wens tot meer en minder werken in zorg en onderwijs
Gemiddelde 2016-2018

Bron: maatwerk CBS op basis van EBB, bewerking UWV
*We hanteren de BRC-beroepsindeling. Voor de duidelijkheid wordt het BRC-beroep 'Verzorgenden' hier aangeduid met 'Helpenden en verzorgenden' omdat de afbakening breder is dan de officiële naam doet vermoeden.
**Het gaat hier om docenten in het secundair onderwijs: voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs

68

university of groningen

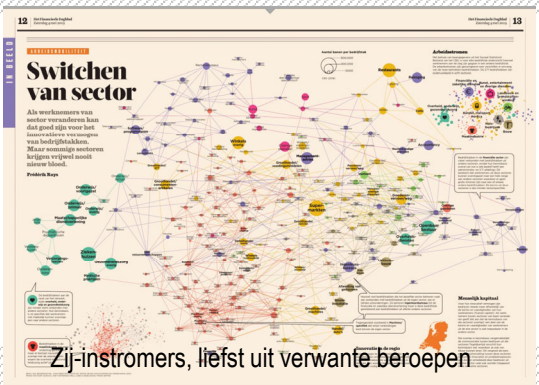
Switchen van sector

Als werknemers van sector veranderen kan dat goed zijn voor het innovatievere vermogen van bedrijfstakken. Maar sommige sectoren krijgen vrijwel nooit nieuw bloed.

Frédérik Ruys

Zij-instromers, liefst uit verwante beroepen

69

university of groningen

Er is veel te doen: 4.3 miljoen Mantelzorgers, w.v. 730.000 meer dan 8 uur per week

Tabel 1
Mantelzorgers die in het jaar voorafgaand aan de enquête hulp boden, naar intensiteit en duur, bevolking 18 jaar en ouder, 2014 (in procenten en absolute aantallen)

	%	aantal
≤ 8 uur per week ≤ 3 maanden	3,4	440.000
≤ 8 uur per week > 3 maanden	23,7	3.100.000
> 8 uur per week ≤ 3 maanden	0,9	120.000
> 8 uur per week > 3 maanden	4,7	610.000
totaal	32,7	4.300.000
> 8 uur per week	5,6	730.000
> 3 maanden	28,4	3.700.000
> 8 uur per week of > 3 maanden	29,3	3.800.000

Bron: CBS/SCP (IZG'14)

Er is genoeg te doen in de zorg, in de natuur, in de cultuur, in de sport, etc.

70

university of groningen

Niet iedereen kan MBO-4 halen!

Meer laaggeletterden

Ze haken af en missen informatie van overheid en zorginstellingen

'Nee, oraal innemen is niet via het oor'

Laag geletterden hebben problemen met lezen en schrijven in de werksituatie, maar ook in het omgaan met instanties voor uitkeringen, subsidies, gezondsheidszorg.

71

university of groningen

Werkloosheid 2018 per gemeente. In Provincie Groningen iets hoger: 4,5% tegen Nederland 3,8%

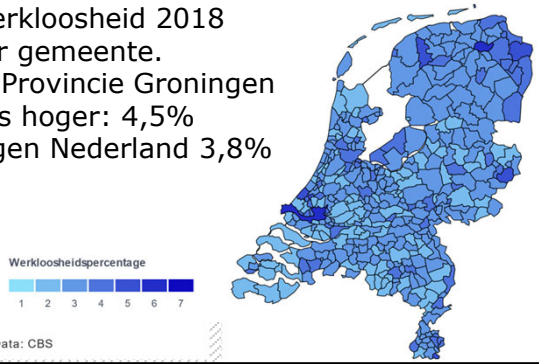

72

university of groningen

Stad heeft meeste mensen in de bijstand

Figuur 5.18 Mensen in de bijstand (% van 18 jaar tot AOW-leeftijd)

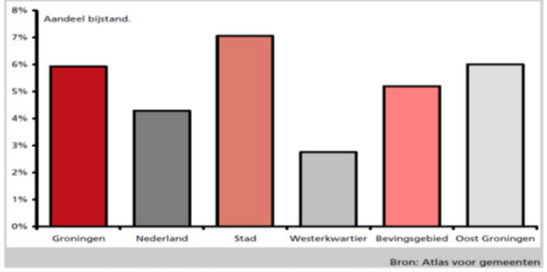

Bron: Atlas voor gemeenten

73

university of groningen

Afbakenen - re-integratie mogelijk?

(Bron: Sol, Glebbeek en Edzes)

Afstand tot de reguliere arbeidsmarkt:					
Nee			Ja		
			Overbrugbaar -		Niet overbrugbaar
Banen Re-inte-gratie overbodig	Afdoende motivatie	Match	Scholing / training Re-integratie	Loon-subsidie Compensatie productivi-teitstekort KAN werken	Niet mogelijk: Re-integratie werkt niet
Banen creëeren Taaksplit-sing	Controle Prikkels en Sancties Work first	Informatie Bemidde-ling Matching	Sociale en psychologi-sche training Wegnemen practische barrieres	Subsidiering loonkosten Aanpassen arbeidsplek Afdekken risico's	Naar beschermde arbeid WSW Uitkering

74

LC

Zonder sollicitatie toch een baan

GOIRLE Een sollicitatiebrief is niet nodig. Ook een cv hoeven werkzoekenden niet in te leveren. Iedereen die zijn naam op een lijst zet, krijgt een baan bij internetbedrijf MamaLoes.

De eerste geïnteresseerden stonden op de dag van de aftrap om vijf voor negen op de stoep, vertelt directeur Loes de Volder van MamaLoes: een man wiens cv telkens op de grote stapel belandt vanwege zijn leeftijd, een vrouw die gebrekkig Nederlands spreekt en een vrouw die wel werk heeft maar voor te weinig uur.

Iedereen die zich bij MamaLoes meldt, krijgt werk. Gegadigden hoeven alleen hun naam op een lijst te schrijven. Het internetbedrijf in Goirle, dat babyartikelen verkoopt, is het allereerste bedrijf in Nederland dat op deze onorthodoxe manier mensen werft. „Het is eng, nee, spannend moet ik zeggen, want je weet niet wie je krijgt, maar je gaat ze wel aanremen", zegt De Volder.

De methode heet *open hiring* en is afkomstig uit de Verenigde Staten of specifieker, van het bedrijf Greyston Bakery, dat brownies bakt voor luchtvaartmaatschappij Delta Airlines, supermarktketen Whole Foods en ijsfabrikant Ben & Jerry's. De sollicitatieprocedure is ontstaan uit het idealisme van oprichter Bernie Glassman. De bakkerij helpt mensen die moeilijk aan de bak komen aan werk. De slogan luidt: 'We

Loes de Volder, directeur van Mama

'Ik heb gereageerd omdat ik me eindelijk welkom voelde'

plek om zich in Europa te vestig

Het gaat om een industriele bak

Het Financieele Dagblad
Maandag 4 februari 2019

ARBEIDSMARKT

Wij zoeken jou! JOUOUOUOU!!!

In een tijd waarin bijna de helft van de vacatures onvervuld blijft, is de banenmarkt veranderd in een schoonheidswedstrijd voor werkgevers. 'We willen duidelijk maken dat mensen bij ons in een warm bad terechtkomen.'

75

Opinie

ARBEIDSMARKT

We kunnen ons personeelstekort best oplossen, als we meer mensen laten meedoen

ILLUSTRATIE: MAX KISMAN VOOR HET FINANCIEELE DAGBLAD

76

AD Nieuws Regio Sport Show Video Koken & Eten

Foto ter illustratie. © Shutterstock

Unilever kijkt niet meer naar cv en plots is de helft van het aantal managers vrouw

De tijd dat je met klamme handjes en in je netste pak of meest flatterende jurk jezelf moest zien te verkopen aan je toekomstige werkgever is voorbij. Unilever, met 169.000 medewerkers een van de grootste werkgevers wereldwijd, selecteert personeel voortaan via onlinegames en videogesprekken. Gevolg: het aantal vrouwen is gestegen naar meer dan 50 procent.

77

university of groningen

Meer grenspendel met Duitsland?

78

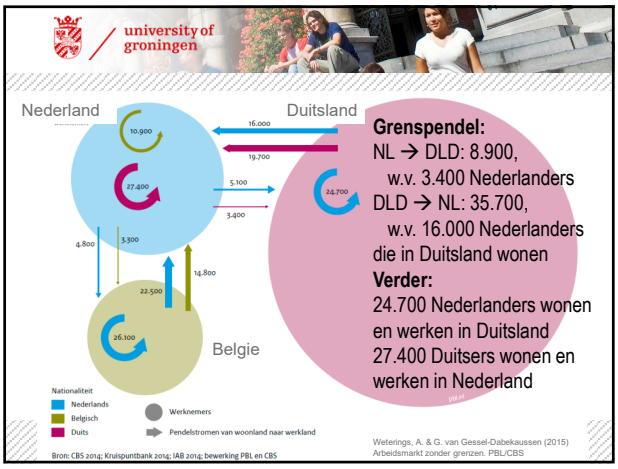

79

80

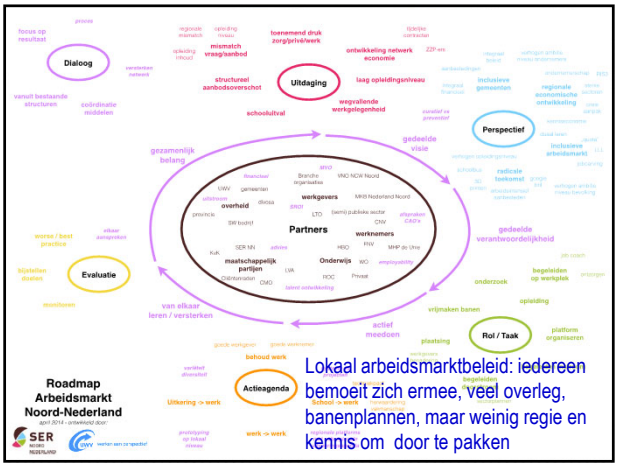

81

82

83

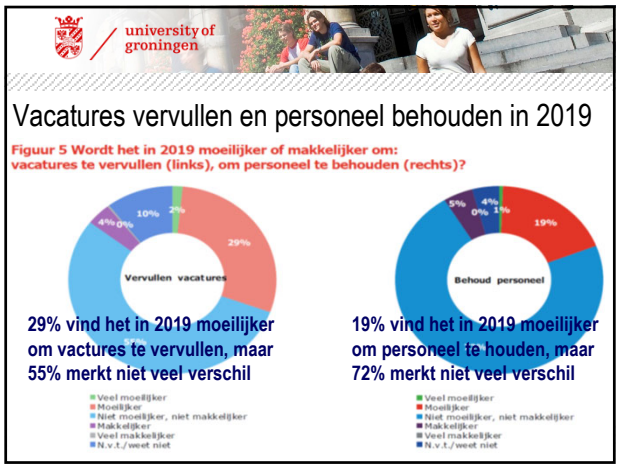

84

Wat kan het (gemeentelijk) arbeidsmarktbeleid?

- Voldoende kennis over voorspellen van de toekomstige vraag naar arbeid en over de aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt? **Nee!**
- Kan dat beter? Ja, maar slechts in zeer beperkte mate
- De arbeidsmarkt is regionaal (pendel) en vraagt om een arbeidsmarktbeleid op regionaal niveau (incl. Duitsland?)
- Effectiviteit van arbeidsmarkt (re-integratie) beleid is vaak klein
- Er zijn nauwelijks voorbeelden van "best practices" die netto echt effectief zijn (veel beleidshomeopathie?).
- **Wees daarom realistisch in de doelstellingen.**
- **Enige echte oplossing voor krapte: meer mensen die (meer uren) willen werken! Maak dat aantrekkelijk! Ook voor buitenlanders!**

85

Wie moet wat gaan doen?

- **O**ndernemers: **nieuw banen creëren** (job carving), investeren in scholing, stageplaatsen, leven lang leren, meer contacten met docenten.
- **O**nderwijs: flexibeler onderwijsprogramma's, docenten en leerlingen moeten naar bedrijven en andersom; onderwijs moet ook leuk zijn;
- Talenten maximaal benutten, maar niet iedereen kan MBO-4 halen
- **O**pleiden voor een loopbaan, niet voor een baan; een beroeps-opleiding is geen bedrijfsopleiding; 21st century skills + vakopleiding; beter een 'verkeerde' ('pret')opleiding dan voortijdig schoolverlater; leven lang leren
- **O**verheid: flexibeler regels voor combinaties onderwijs-werken-uitkering, **anders denken over arbeid om sociale uitsluiting te voorkomen**
- **O**uders/Leerlingen: besef dat investeren in jezelf nodig is
- **Ga het samen oplossen in plaats van te klagen dat de andere partij het niet goed doet, niet snapt, niet wil, niet kan etc.**

86

ER IS GEEN SIMPELE OPLOSSING!!!!

Maar wel een gezamenlijke verantwoordelijkheid

87

Percentage ziekteverzuim als gevolg van werkdruk, in 2018

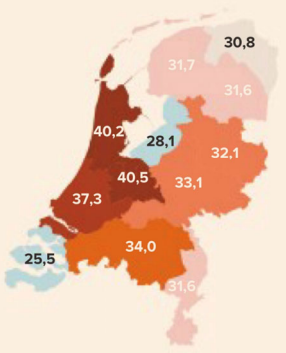

© FD | bron: TNO

Concentratie roet in de lucht

microgram per kubieke meter (µg/m3)

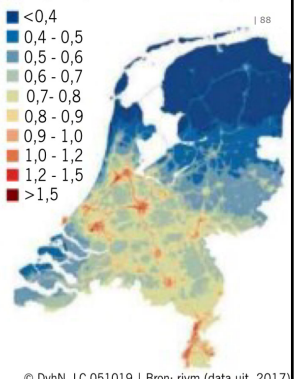

© DvhN, LC 051019 | Bron: rivm (data uit 2017)

88

Nederlander gelukkigste Europeaan

Nederland telt percentueel het grootste aantal gelukkige inwoners van Europa. Dat heeft ook sociale, ruimtelijke componenten, beweert hoogleraar Dimitris Ballas in zijn oratie die hij gisteren uitsprak aan de Rijksuniversiteit Groningen.

Percentage van de bevolking dat zich 'erg gelukkig' voelt

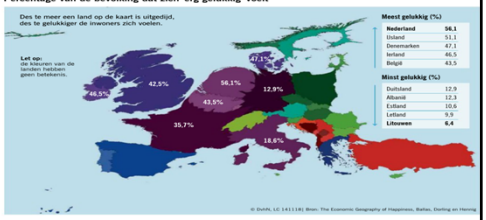

MANNUS VAN DER LAAN

'Werkloos worden heeft heel veel impact op het geluksgevoel'

Dimitris Ballas

89

Vooruitzichten voor economie, arbeidsmarkt en onderwijs: voorspellen en koffiedik kijken

Presentatie voor Noorderlink
Springerzaal, MartiniPlaza, Groningen, 10 maart 2020.

Jouke van Dijk

Hoogleraar Regionale Arbeidsmarktanalyse, Rijksuniversiteit Groningen,
Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen; Voorzitter Vakgroep Economische Geografie

Directeur Waddenacademie & Voorzitter SER Noord-Nederland

Email: jouke.van.dijk@rug.nl Website: www.joukevandijk.nl

90